

קווי יסוד לאסטרטגיית התמודדות ישראל עם איום הגרעין האיראני בסיום מלחמת "שאגת הארי"

תמיר הימן ורז צימט | 30 במארס 2026

אמנם בימים אלה אנו בעיצומה של מלחמה ואיננו יודעים עדיין כיצד תסתיים, אך יוזמת המשא ומתן האמריקאית, שעשויה להביא את המערכה לסיום, מחייבת הגדרה ברורה של האינטרס הישראלי בתחום פרויקט הגרעין האיראני.

סיום מלחמת "שאגת הארי" יציב את ישראל ואת הקהילה הבינלאומית מול מציאות אסטרטגית חדשה ביחס לאיראן. המשטר בטהראן, בהנחה שישורד את המלחמה, אשר עבר טראומה מערכתית ופגיעה בצמרת ההנהגה, עשוי לאמץ דוקטרינת ביטחון לאומי הנשענת על נשק גרעיני כיכולת הרתעה קיומית יחידה. בנסיבות אלה, יש לוודא כי הוא נעדר כל יכולת גרעינית העלולה להוות בסיס לתוכנית גרעין צבאית. בנייר זה נטען כי המודלים הקודמים של "ניהול הסיכון" (דוגמת ה-JCPOA) אינם רלוונטיים עוד. לכן על ישראל להתעקש על פירוק מוחלט של תשתיות העשרת האורניום והיכולות הטכנולוגיות הרלוונטיות, כתנאי הכרחי לסיום המלחמה - בין אם בנתיב המדיני ובין אם בנתיב הצבאי.

השפעת המלחמה על תפיסת הביטחון האיראנית

מלחמת "שאגת הארי" ערערה אף יותר את יסודות ההרתעה של איראן באמצעות שלוחיה האזוריים ומערך הטילים הבליסטיים, לאחר שגם מעמדה של איראן כמדינת סף גרעינית לא הרתיע את ישראל מפעולה צבאית נגדה במלחמת 12 הימים ביוני 2025. פתיחת המערכה הנוכחית, שנתפסה בטהראן כמהלך הונאה של ישראל וארצות הברית תוך כדי משא ומתן בסוגיית הגרעין, כנראה שתוביל למסקנות מערכתיות מרחיקות לכת אף יותר בקרב מקבלי ההחלטות:

קריסת מודל הפיקוח הישן

הוויכוח ההיסטורי על אודות פרישת ארצות הברית מה-JCPOA ב-2018 הפך לא רלוונטי לנוכח הנסיבות החדשות. בעוד שבעבר ניתן היה לדון במודל של "העשרה מוגבלת" תחת פיקוח, המציאות שלאחר המלחמה הנוכחית אינה מאפשרת זאת:

1. **אובדן האמון המדיני:** התפיסה של איראן כי הוטעתה במהלך המשא ומתן, בשילוב תחושת נקם, מבטלות את היכולת להסתמך על הבנות דיפלומטיות רכות. ואם גם סבב המשא ומתן שינוהל תוך כדי המלחמה יוכיח כי מדובר בהונאה, הבעיה תחמיר שבעתיים.

2. **ידע טכנולוגי נצבר:** איראן צברה בעשור האחרון ידע משמעותי בהפעלת צנטריפוגות מתקדמות, בתכנון ראש קרב גרעיני ובייצור רכיבי מפתח נוספים לנשק גרעיני. ולמרות שישראל הצליחה לסכל את מדעני הגרעין הבכירים ביותר ובכך שיבשה במידה לא מבוטלת את הידע הנצבר בתחום הזה, הרי שאיראן היא מדינה בעלת הון אנושי משופח, ומערכת אקדמית מתקדמת ואין ספק כי תוכל להשלים את החסר בחלוף הזמן. הידע הזה יאפשר פריצה מהירה לפצצה, גם משיעור העשרה קטן.

דרישות היסוד של ישראל

על ישראל לגבש עמדה נחרצת שבמרכזה דרישה לשינוי הסטטוס-קוו הגרעיני באופן בלתי הפיך. יעדי הליבה הם:

- **פירוק תשתיות תת-קרקעיות:** סגירה והשמדה של כל אתרי ההעשרה התת-קרקעיים, המעניקים חסינות מפני תקיפה קונבנציונלית. פירוק התשתיות אמור לכלול לא רק את המתקנים המוכרים (פורדו, נתנז ואספהאן), אלא גם את האתר החדש המוקם במתחם "הר המעדר".
- **סילוק חומר בקיע:** הוצאת כל האורניום שהועשר לרמות גבוהות (20%-ו-60%) אל מחוץ לטריטוריה האיראנית, או דילול לרמת העשרה נמוכה שאינה מאפשרת שימוש צבאי.
- **הגבלת מחקר ופיתוח:** איסור מוחלט על החזקת צנטריפוגות מתקדמות והקפאה של כל פעילות המחקר והפיתוח הקשורה לקבוצה ההנשקה (weaponization).
- **משטר פיקוח חודרני:** יצירת מנגנון פיקוח הדוק של סבא"א, ללא מגבלות זמן או גישה, המבטיח שקיפות מלאה בכל שרשרת הייצור, לרבות פעילויות העשויות להיות רלוונטיות להנשקה.

דרכי השגה: פונקציית התוצאה

האינטרס הישראלי מחייב התמקדות בתוצאה הסופית ולא באמצעים להשגתה. ניתן להשיג יעד זה בשני ערוצים מקבילים:

1. **הנתיב המדיני:** תנאי סף לכל הסכם לסיום המלחמה חייב להיות פירוק פיזי של היכולות הגרעיניות ולא התחייבויות עתידיות.
2. **הנתיב הצבאי:** אם המאמץ הדיפלומטי לא יניב את התוצאה הנדרשת, על ישראל למצות את המבצע הצבאי עד להשמדת התשתיות הקריטיות של תוכנית הגרעין, בהנחה שמחיר המשך הלחימה נמוך ממחיר ההשלמה עם איראן גרעינית.

סיכום והמלצות למדיניות

ישראל חייבת להוביל קו מדיני תקיף מול בעלות בריתה, ובראשן ארצות הברית, המדגיש כי המציאות שלאחר מלחמת "שאגת הארי" מחייבת שינוי פרדיגמה. לא ניתן לחזור למודל של "הכלת" תוכנית הגרעין האיראנית.

המלצה אופרטיבית: יש להגדיר את פירוק האתרים התת-קרקעיים של תוכנית הגרעין וסילוק האורניום המועשר כ"קו אדום", שבלעדיו ישראל לא תיתן את הסכמתה להפסקת אש. היעדר פעולה נחרצת בשלב זה יאפשר פריצה איראנית לנשק גרעיני בטווח הזמן הבינוני-ארוך, בחסות הלקחים שהפיק המשטר מהמערכה הנוכחית.